[2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1076

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2016 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 864)

ਮਈ 07, 2018

[ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ ਅਤੇ ਆਰ. ਭਾਨੂਮਤੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ (ਤਨਖਾਹ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਐਕਟ, 1981-ਧਾਰਾ 4 (3) (ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2016 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) - ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ - ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ- ਕਿਹਾ ਕਿ: ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ- ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਜਦੋਂ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ 2016 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 4 (3) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਵਸਤਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮੁਕੱਰਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ - ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਨੁਕਸ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ - ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ, ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ / ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਜਨਤਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਨ- ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ - ਧਾਰਾ 4 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ- 2016 ਸੋਧ (2016 ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 22,) - ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਿਯਮ, 1997- ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਵਿਧਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1990-ਧਾਰਾ (1- A) - ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਹੂਲਤ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1997- ਧਾਰਾ 4-A -ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1860 – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 14, 32, 162 ਅਤੇ 366ਏ-ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

1076

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ
ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 1077

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 14 - ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਖ - 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦਾ ਹੈ – ਕਿਹਾ ਕਿ: ਧਾਰਾ 4 (3) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ, ਇਸ ਲਈ, ਫੇਲ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ - 1981 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4(3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਤਿ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਤਹਿਤ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ- ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ (ਤਨਖਾਹ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਐਕਟ, 1981 - ਧਾਰਾ 4 (3)।

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਕਿ: 1.1 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਆਵਾਜ਼ (ਵੋਟ) ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ, ਐਸ. ਸੀ. / ਐਸ. ਟੀ., ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਆਦਿ।

ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਹੈ। 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ' ਦਾ ਗਣਤੰਤਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਗਣਤੰਤਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਵੈ-ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਆਖਰਕਾਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਭ ਵਾਜਬ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਹੋਣ। [ਪੈਰੇ 16-18] [1088-C-F]

XXXXXX

1.2 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੰਗਲੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ 1997 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ (1997 ਦਾ ਐਕਟ 8) ਦੁਆਰਾ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 4-A ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਜਨਤਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਵਾਜਬ

ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਤਹਿਤ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਵਾਸ ਵਿਭਾਜਨ ਨਿਯਮ 1997 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਲਕਿ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। 2016 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 4 (3) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਨੁਕਸ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰੇ 36, 37] [1097 B-G]

1.3 ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ, ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ / ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਨਿਆਂ, ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ/ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਦੀ ਵੰਡ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ

ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਖ ਅਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਵ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ [ਪੈਰੇ 38, 39][1097-G-H; 1098-A-D]

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ
ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 1079

1.4 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 40] [1098-E]

ਬੁੱਧਨ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1955 ਐਸ. ਸੀ. 191 [1955] ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1045;** ਈ.ਪੀ. ਰਾਯੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(1974) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 3: [1974] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 348; ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2017) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1 - ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ।**

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2016) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 389: [2016] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1026;** ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1998) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 226: [1997] 6 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 595;** ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਉਪਭੋਕਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2011) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 29: [2011] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 77;** ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1987) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 295: [1987] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 223;** ਜਨਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2012) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1: [2012] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 147;** 2012 **(2012) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1: [2012] 9 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 311** ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ – ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

XXXXXX

ਸ਼ਿਵ ਸਾਗਰ ਤਿਵਾਰੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1997) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 444: [1996] 10 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 925;** ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੂਨਾਥ ਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1993 ਐਸ. ਸੀ. 1267: [1993] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 480;** ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਗ੍ਰੈਨਾਈਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1996) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 665: [1996] 5 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 692;** ਰਮਨ ਦਯਾਰਾਮ ਸ਼ੈੱਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1979) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 489: [1979] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1014;** ਸ਼ਰਮਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2002) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ.**

188: [2001] 5 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 390; ਕੁਮਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਲੇਖਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1991) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 212: [1990] 1 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 625;** ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2016) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1: [2016] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 685**-ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[2016] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1026	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 3
[1996] 10 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 925	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 12
[1997] 6 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 595	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 19
[1993] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 480	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 20
[1996] 5 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 692	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 21
[2011] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 77	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 22
[1987] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 223	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 24
[2012] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 147	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 25
[2012] 9 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 311	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 26
[1955] ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1045	ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 29
[1974] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 348	ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 29
[1979] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1014	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 32
[2001] 5 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 390	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 32
[1990] 1 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 625	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 32
[2016] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 685	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 32
(2017) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1	ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 34

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ
ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 1081

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2016 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 864.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਅਮਨ ਲੇਖੀ, ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ (ਏ. ਐਸ. ਜੀ.), ਏ. ਮਰਿਆਰਪੂਥਮ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸਿੱਕਮ, ਅਨਿਲ ਗਰੋਵਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਹਰਿਆਣਾ, ਅਜੇ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਅਨਿਲ ਗਰੋਵਰ, ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਹਰਿਆਣਾ, ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਪਵਨ ਭੂਸ਼ਣ, ਸ਼ਰੂਤੰਜਯ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵੀਰਾ ਮਾਹੁਲੀ, ਅਰਧੇਂਦੁਮੌਲੀ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਦਾਸ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਪਾਠਕ, ਰਾਜ ਬਹਾਦਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰੁਣਾ ਮਹੂਰ, ਅਵਨੀਸ਼ ਅਰਪੂਥਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਰਾਧਾ ਅਰਪੂਥਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿਮਰਨ ਜੀਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂਰਪੁਰ ਸਿੰਘਲ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਵਿਸੇਨ, ਸਮੀਰ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਸ਼ੁਭੋਦੀਪ ਰਾਊ, ਸਾਯੇਊਜ ਮੋਹਨਦਾਸ ਐਮ., ਅਰੁਣ ਗਰਗ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੇ. ਇੰਨਾਟੋਲੀ ਸੀਮਾ, ਵੀ. ਐਨ. ਰਘੂਪਤੀ, ਭੂਪੇਸ਼ ਨਰੂਲਾ, ਕੇ.ਵੀ.ਜਗਦੀਸ਼ਵਰਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ. ਇੰਦਰਾ, ਵੀ. ਜੀ. ਪ੍ਰਗਾਸਮ, ਐਸ. ਪ੍ਰਬੂ ਰਾਮਸੁਬਰਾਮਣੀਅਨ, ਐਸ. ਮਨੂਰਾਜ, ਜੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸ਼ਮੂ ਐਮ. ਐਲ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੀਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵਿਜੇ ਸ਼ੰਕਰ ਵੀ. ਐਲ., ਵਿਜੇ ਮੋਹਨ ਵੀ., ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਐਸ.ਐਨ. ਸ਼ੁਕਲਾ (ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ) ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ. 1. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ (ਤਨਖਾਹ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਐਕਟ, 1981 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "1981 ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2016 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

2. ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹੇ, ਜੋ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ "ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿਭਾਜਨ ਨਿਯਮ, 1997 ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨਾਮਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਕਿਸਮ V ਬੰਗਲੇ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕਿਰਾਏ ਆਦਿ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ।

XXXXXX

3. ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 2004 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 657 **(ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ** ਬਨਾਮ **ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ)** ਇਸ

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਰੋਕਤ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। 1 ਅਗਸਤ 2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ 1981 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਪੈਰਾ 33, 37 ਅਤੇ 38 **ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਗੇ :

"33. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ ਅਤੇ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

"**4. ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵਿਭਾਜਨ** - ਖਾਲੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਸਟੇਟ ਅਫਸਰ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਕਾਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

* * *

6. ਉਹ ਮਿਆਦ ਜਿਸ ਲਈ ਵਿਭਾਜਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ- ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵਿਭਾਜਨ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੱਦ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਬੰਧਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਸਟੇਟ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਵਸੂਲੀ ਕਿਰਾਇਆ,

ਨੁਕਸਾਨ ਆਦਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਇਮਾਰਤ (ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ) ਐਕਟ, 1972 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

* * *

* * *

37. ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਾਜਪਾਲਾਂ, ਮੁੱਖ ਜੱਜਾਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ "ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼" ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਕੋਲ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਬੰਗਲਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਰਾਜ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ, 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

[1] (2016) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 389

XXXXXX

38. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖਰਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, 1997 ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਜਦੋਂ

ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ “ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ” ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ, 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (2) (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

4. 1981 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 2016 ਦੀ ਸੋਧ (2016 ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 22) ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੰਸਥਾ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।”

5. 1981 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਲ 2016 ਦੁਆਰਾ 2016 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੋਧ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ 2016 ਸੋਧ (2016 ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 22) ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ
4. ਰਿਹਾਇਸ਼। (1) ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਲਖਨਊ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ	4. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ:- 4(1) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ

ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। (2) ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਹ ਉਕਤ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਦਰ ਨਾਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੱਤੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ? (a) ਉਪ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ, ਅਤੇ (ਅ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ।	ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। (2) ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਦਰ ਨਾਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੱਤੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ- (a) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ (ਸੁਤੰਤਰ ਅਹੁਦਾ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ; (b) ਉਪ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ। (3) ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

XXXXXX

6. 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਵਿਧਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1990 (1990 ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 5) (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "1990 ਸੋਧ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1-ਏ) ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

“(1-ਏ) ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਲਖਨਊ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 'ਮੰਤਰੀ' ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ", ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।”

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ.] 1085

7. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਵਿਧਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1997

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 8, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "1997 ਸੋਧ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਧਾਰਾ 4-A ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

"**4-A. ਕੁਝ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ-** (1) ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਵਿਧਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1997 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ -6 ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਧੀਨ, ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ।

(2) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੇ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1-ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਜਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਭਾਜਨ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਕਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਕਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

8. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (1-ਏ) ਨੂੰ 2016 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 4-A ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

9. ਉਪਰੋਕਤ 1981 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4-A (2) ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 4-A (ਕਿਸਮ 6 ਰਿਹਾਇਸ਼) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਭਾਜਨ ਆਦੇਸ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਕਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

10. 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“ਕੀ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।”

11. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ - ਸੰਸਥਾ ਜੋ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1860 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਹੈ, ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਐਨ. ਸ਼ੁਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਆਈ.ਏ.ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੁਕਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ, ਉਠਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

12. ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮਰੂਪ/ਬਰਾਬਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਰਾਹੀਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ, ਬਿਹਾਰ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਓਡੀਸ਼ਾ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਨ ਲੇਖੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ (ਏ. ਐਸ. ਜੀ.) ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ, ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ **ਸ਼ਿਵ ਸਾਗਰ ਤਿਵਾਰੀ** ਬਨਾਮ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ**

<u>ਅਤੇ ਹੋਰ</u> ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਉਪਰੋਕਤ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

[2] (1997) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 444

<u>XXXXXX</u>

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 1087
[ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ.]

"72. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।"

13. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਓਡੀਸ਼ਾ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ **<u>162</u>** ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ।

14. ਅਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਹੱਦ ਤੱਕ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ।

15. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅਸੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ:

ਨਿਆਂ, **ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ** ;

XXXXXX

ਆਜ਼ਾਦੀ, **ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਭਰੋਸੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀ।**

ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ।

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ

ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ;

ਨਵੰਬਰ, 1949 ਦੇ 26ਵੇਂ ਦਿਨ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨਾ।

16. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦਿਓ, ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ, ਐਸ. ਸੀ./ਐਸਟੀ, ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਆਦਿ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਹੈ।

17. ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਣਤੰਤਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਗਣਤੰਤਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

18. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਆਖਰਕਾਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਭ ਵਾਜਬ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਹੋਣ।

19. ਇੱਥੇ ਲਾਰਡ ਨੋਲਨ ਦੀ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ **ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਬਨਾਮ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**[3] (ਪੈਰਾ 54) ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 55 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ:

[3] (1998) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 226

XXXXXX

"ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਹਰ ਧਾਰਕ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲਾਰਡ ਨੋਲਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤ

ਨਿਰਸਵਾਰਥਤਾ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਅਖੰਡਤਾ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿੱਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਪੱਖਤਾ

ਜਨਤਕ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰਨਾ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਇਨਾਮਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.

ਜਵਾਬਦੇਹੀ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

ਖੁੱਲ੍ਹਾਪਣ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਈਮਾਨਦਾਰੀ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ।

XXXXXX

1090 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ [2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ

ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

20. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਚਿੰਤਾ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 26ਵੀਂ (26ਵੀਂ) ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 291 ਅਤੇ 362 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 366ਏ ਸ਼ਾਮਲ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਰੁੰਦਵਾੜ ਜੂਨੀਅਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਹਿ-ਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੂਨਾਥ ਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ** ਬਨਾਮ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ**[4] ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ:

"96. ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਗਣਤੰਤਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਛੇਦ 291 ਅਤੇ 362 ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ, ਅਨੁਛੇਦ 363-ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 366 ਦੇ ਖੰਡ (22) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸਨਮਾਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਪਰਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਜਾਂ 19 (ਜੀ) [sic 19(1)(f)] ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। 26ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਹੋਵੇ, ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ

ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬਹਿਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ।

21. ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚੇ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ **ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਗ੍ਰੈਨਾਈਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ** ਬਨਾਮ **ਪੀ ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ**[5] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ, ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੰਗੇ ਬਿਨਾਂ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਤਬਾਦਲਾ ਆਮ ਭਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[4] ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1993 ਐਸ. ਸੀ. 1267

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ
ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ.] 1091

22. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਉਪਭੋਕਤਾ ਕਾਂਗਰਸ** ਬਨਾਮ **ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[6] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"48. ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ। ਧਾਰਾ 39 ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇ। ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਸਕਣ।

23. **<u>ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ)</u>** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀਹ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੰਡ, ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ, ਲਾਇਸੈਂਸ ਆਦਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਦੇ ਤੱਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਪੈਰਾ (65) ਵਿੱਚ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

“<u>65.</u> <u>ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਧਨ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦੇ</u>

ਸਕਦੇ। ਰਾਜ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਧਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਆਪਕ ਲਾਭ ਦੇਣ ਜਾਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰੇਕ ਕਾਰਵਾਈ/ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਠੋਸ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਸਮਝਣਯੋਗ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਢੰਗ ਅਪਣਾ ਕੇ ਲਾਗੂ/ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੋਵੇ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ, ਕੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ, ਪਰਮਿਟ ਲਾਇਸੈਂਸ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਦਾ ਤੱਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਸਾਡੀ ਹੈ)

[5] (1996) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 665

[6] (2011) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 29

XXXXXX

24. **ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਬਨਾਮ **ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[7] **ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੁਝ ਉਪਲਬਧ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ: -

"40. ਬਾਰ ਵਿਖੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜਾਂ

ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗ ਕੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਥਿਰ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਨਤਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਪੱਖਪਾਤ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਦੀ ਦਿੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ।"

(ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਸਾਡੀ ਹੈ)

25. **ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ** (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ **ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਪਾਂਡੇ** (ਸੁਪਰਾ) **ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ** ਬਨਾਮ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰº ਵਿੱਚ**, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ-

[7] (1987) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 295

[8] (2012)3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1

XXXXXX

"89. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਵੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

26. **ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ, 2012[9] ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ**, 2G ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਜਨਤਕ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਅਸਲ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਸਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

27. ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

28. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ

ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੰਡਨ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਬਦੀਲੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਧਾਰਾ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ "ਜਨਹਿੱਤ ਮੁਕੱਦਮਾ" ਜਾਂ ਜਮਾਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਪੁਸ਼ਟੀ **<u>ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ</u>** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 48 ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੁਨਰ-ਸਮਰਪਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

[9] (2012) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1

<u>XXXXXX</u>

"48. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ (ਆਈ.ਆਰ.ਸੀ.) ਸਮੇਤ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। <u>ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਸ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ।</u> "

(ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਸਾਡੀ ਹੈ)

29. ਨਿਆਂਇਕ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਲਾਸੀਕਲ ਟੈਸਟ (ਵਰਗੀਕਰਨ ਪਰਖ) ਤੋਂ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵੱਲ ਵੀ ਉਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, **ਬੁੱਧਨ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਬਨਾਮ **ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ**[10]**, ਅਤੇ ਈ. ਪੀ. ਰਾਯੱਪਾ** ਬਨਾਮ **ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[11] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

30. **ਬੁੱਧਨ ਚੌਧਰੀ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਲਾਸੀਕਲ ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

"..... ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਜਮਾਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ, ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਖ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇੱਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਵਿਭਿੰਨਤਾ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਛੱਡੇ ਗਏ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, (ii) ਕਿ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਰਗੀਕਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਰਥਾਤ, ਭੂਗੋਲਿਕ, ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਕਿੱਤਿਆਂ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ. ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਦਾਲਤ

ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਠੋਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਭੇਦਭਾਵ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

[10] ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1955 ਐਸ. ਸੀ. 191
[11] (1974) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 3

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ.] 1095

31. ਵਧੇਰੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੰਸਕਰਣ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ **ਈ.ਪੀ. ਰਾੱਯੱਪਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਗਵਤੀ, ਜੇ. ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"85..... ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ, ਇਕ ਗਣਤੰਤਰ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ, ਇਕ ਪੂਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੋਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਮਾਨ ਹੈ। ਤਰਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਜਨਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਾਰਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਹਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਇੱਕੋ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਾਤਕ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨਾਂ ਹਨ: ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

32. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, **<u>ਰਮਨ ਦਯਾਰਾਮ ਸ਼ੈੱਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ</u>**[12]**<u>; ਸ਼ਰਮਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ</u>**[13]**<u>; ਕੁਮਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਲੇਖਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ</u>**[14]**<u>; ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਅਤੇ ਹੋਰ</u>**[15] ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[12] (1979) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 489

[13] (2002) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 188

[14] (1991) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 212

<u>XXXXXX</u>

33. **ਕੁਮਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਲੇਖਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੈਰਾ 23 ਅਤੇ 35 ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁਨਾਫੇ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਏਪਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਭਗਵਤੀ ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ **।**

"23. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਰਗੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

.....

35. ਹੁਣ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ, ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ, ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਕਾਰਣਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

34. "ਅੰਤਮ" ਸਿੱਟਾ **ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ** ਬਨਾਮ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**[16] ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ (ਮਾਣਯੋਗ ਆਰ. ਐਫ. ਨਰੀਮਨ ਅਤੇ ਉਦੈ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ, ਜੇਜੇ) ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ:

"101. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ (ਬੰਬਈ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਇਸ ਆਧਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਪਰਖ, ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ/ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। "

[16] (2017) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1

XXXXXX

ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ.] 1097

35. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਤੀਜੇ ਮੈਂਬਰ (ਮਾਣਯੋਗ ਕੁਰੀਅਨ ਜੋਸਫ, ਜੇ.) ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ।

36. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ, 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੰਗਲੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ 1997 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ (1997 ਦਾ ਐਕਟ 8) ਦੁਆਰਾ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 4-A ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਜਨਤਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

37. ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32, 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਲਕਿ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। 2016 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 4 (3) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ 1997 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਨੁਕਸ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ **ਲੋਕ ਪ੍ਰਹਾਰੀ (ਸੁਪਰਾ)** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

38. ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ, ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ/ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। 'ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ' ਜੋ ਨਿਆਂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵੰਡ/ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

39. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਖ ਅਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਵ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ

ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

40. ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 1981 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ (ਤਨਖਾਹ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਐਕਟ, 1981 ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 4 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi